

СУПЕРЕЧНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Н. О. Чередниченко,

ст. викладач кафедри «Фінанси,
банківська справа та страхування»;

А. В. Тімченко,

студентка, бакалавр, ФЕУ-114 ,
Запорізький національний технічний
університет, м. Запоріжжя, Україна

У статті досліджено діючу в Україні систему місцевих податків і зборів. Розкрито сутність місцевих податків і зборів та проаналізовано їх роль у формуванні доходної частини місцевих бюджетів. Виявлено недоліки у системі місцевого оподаткування та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: місцеві бюджети, місцеві податки та збори, єдиний податок, податок на нерухоме майно, туристичний збір, Податковий кодекс України.

В статье исследованы действующую в Украине систему местных налогов и сборов. Раскрыта сущность местных налогов и сборов и проанализированы их роль в формировании доходной части местных бюджетов. Выявлены недостатки в системе местного налогообложения и предложены пути их решения.

Ключевые слова: местные бюджеты, местные налоги и сборы, единый налог, налог на недвижимое имущество, туристический сбор, Налоговый кодекс Украины.

In the article the operating system in Ukraine local taxes and fees. The essence of local taxes and analyzed their role in the formation of local budget revenues. Identified deficiencies in the system of local taxation and proposed solutions.

Key words: local governments, local taxes, flat tax, tax on real property, tourist tax, Tax Code of Ukraine.

Постановка проблеми. Актуальною проблемою на сьогодні для України є формування доходної бази місцевих бюджетів, оскільки обраний стратегічний курс нашої країни на євроінтеграцію потребує зростання питомої ваги власних джерел надходжень у структурі доходної бази місцевих бюджетів. Разом з тим, проблеми у сфері державних фінансів зумовлюють посилення ролі саме місцевих податків та зборів у власних доходах місцевих бюджетів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування доходів місцевих бюджетів за рахунок місцевих податків та зборів досліджувались багатьма науковцями. Зокрема, саме цій проблематиці присвячені дослідження В. Федосова, С. Юрія, Й. Бескида, О. Василика, І. Лук'яненко, К. Павлюк, В. Прядка. Проте, проблеми формування доходів місцевих бюджетів за рахунок місцевого оподаткування є невирішеними і до сьогодні та набули ще більшого загострення.

Метою статті є аналіз діючої системи місцевого оподаткування в Україні та визначення основних її недоліків та можливих напрямів удосконалення в умовах становлення та розвитку ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу.

Нині в Україні одним з головних економічних інструментів державного регулювання є місцеві податки і збори. Економічна сутність виражається в тому, що вона забезпечує органи місцевої влади фінансовими ресурсами для виконання своїх завдань та функцій. Відповідно до Податкового кодексу України, місцеві податки і збори – це обов'язкові платежі, що встановлюються сільськими, селищними, міськими радами згідно з законодавством, справляються в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць і зараховуються до їх бюджетів. За допомогою надходжень від місцевих податків і зборів проводиться соціальна політика вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку територій.

У 2011 році з прийняттям Податкового кодексу України структура місцевих податків і зборів зазнала суттєвих змін. Було ліквідовано ті місцеві податки та збори, що складали 90% доходів від місцевих податків і зборів (комунальний податок, ринковий збір, збір за надання дозволу на розміщення об'єктів торгівлі), й запроваджено нові – податок на майно, єдиний податок, збір за місця для

паркування транспортних засобів та туристичний збір (Табл. 1). Таким чином, кількість місцевих податків та зборів у 2017 році різко зменшилась до чотирьох.

Таблиця 1

Порівняння переліків місцевих податків та зборів

Закон «Про систему оподаткування»	Податковий кодекс України
Податок з реклами	Скасовано
Комунальний податок	Скасовано
Збір за паркування автотранспорту	Збір за місця для паркування автотранспорту
Ринковий збір	Скасовано
Збір за видачу ордера на квартиру	Скасовано
Курортний збір	Туристичний збір
Збір за участь у перегонах на іподромі	Скасовано
Збір за виграш у перегонах на іподромі	Скасовано
Збір з гравців на тоталізаторі на іподромі	Скасовано
Збір за право використання місцевої символіки	Скасовано
Збір за право проведення кіно- і телезйомок	Скасовано
Збір за проведення місцевого аукціону	Скасовано
Збір за розміщення об'єктів торгівлі	Скасовано
Збір з власників собак	Скасовано
	Єдиний податок
	Податок на майно

Скорочення кількості місцевих податків і зборів, які існували в Україні до введення в дію Податкового кодексу, було необхідним, оскільки більшість із них були із вкрай низькою або взагалі відсутньою фіскальною віддачею, тобто витрати на їх адміністрування досить часто переважали надходження від їх справляння.

Найбільш значущим і стабільним доходом для місцевих бюджетів стало введення податку на майно. Податком на нерухоме майно оподатковується як житлова нерухомість (квартира, будинок), так і нежитлова нерухомість, зокрема й господарські будівлі (сараї, гаражі, літні кухні, майстерні тощо). Граничну ставку податку в 2016 році збільшено з 2 % до 3 % мінімальної заробітної плати за 1 кв. метр об'єкта житлової та/або нежитлової нерухомості (у 2016 році – 41,34

грн за 1 м²). Розмір податку (від 0% до 3%) буде встановлюватися місцевою радою. Так, база оподаткування – квартири більше 60 м², житлові будинки більше 120 м², ставка у розмірі 2% мінімальної зарплати за 1 м² [1].

Введення туристичного збору, який буде охоплювати всю територію України, на відміну від курортного збору дозволяє збільшувати об'єкт оподаткування. Такий податок можна застосувати на більшій території внаслідок більшої кількості об'єктів туризму порівняно з курортними місцями. Базою справляння збору є вартість усього періоду проживання в місцях за вирахуванням податку на додану вартість. Ставка встановлюється у розмірі від 0,5% до 1% до бази справляння збору [2].

До позитивних надбань ПКУ слід віднести те, що більшість податків та зборів прив'язується до прожиткового мінімуму, який змінюється декілька разів на рік відповідно до Законів України про Державний бюджет на поточний рік. Саме таким є єдиний податок. Верховною Радою України був прийнятий Законопроект № 5132 «Про внесення змін у Податковий кодекс України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році», який вніс відповідні зміни до п. 293.1 і пп. 1 п. 293.2.

Так, для першої групи – фізичні особи-підприємці з оборотом до 300 тис. грн у рік – встановлена ставка до 10% прожиткового мінімуму працездатних осіб на 01.01.2017 р. Тобто до 160 грн (1600 грн*10%). Для другої групи – ФОП (мах. дохід 1,5 млн грн, мах. 10 найманих співробітників) – ставка податку – до 20% мінімальної ЗП. Тобто до 640 грн (3200*20%). Для третьої групи – ФОП та юридичні особи (мах. дохід 5 млн грн, кількість співробітників не обмежена) – ставка податку – 3%+ПДВ або 5%. Для четвертої групи – сільськогосподарські товаровиробники (частка с/г товаровиробництва за попередній податковий рік не менше 75 відсотків – ставка податку – коефіцієнт до нормативної грошової заст. 293.9 [3].

Такий податок, як плата за паркування автомобілів є одним з найбільш важливих джерел наповнення місцевих бюджетів у країнах з усталеними традиціями місцевого самоврядування. Щодо транспортного податку передбачені такі зміни: оподатковуватимуться легкові автомобілі вартістю понад 1 млн грн, віком не старше 5 років, незалежно від об'єму двигуна. Перелік автомобілів

затверджується Кабінетом Міністрів та розміщується на сайті Мінекономрозвитку [4].

Оскільки, основним призначенням місцевих податків і зборів є створення необхідної фінансової основи для місцевого самоврядування, розглянемо динаміку надходжень місцевих податків і зборів та визначимо, яку роль вони відіграють у формуванні доходної частини місцевих бюджетів України (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка надходжень місцевих податків і зборів в Україні за січень – червень 2012–2016 років

На сьогодні єдиний податок та податок на майно для суб'єктів підприємницької діяльності стали другим за обсягом джерелом наповнення місцевих бюджетів. Їхня частка у загальній структурі доходів місцевих бюджетів у I півріччі 2016 року становила майже чверть усіх доходів місцевих бюджетів, а обсяг – 18,7 млрд грн.

З кожним роком надходження від місцевих податків і зборів зростають. Так, у 2014 році місцеві податки і збори становили 3857,4 млн грн, проте вже у 2016 році їх абсолютна величина зросла на 14823,2 млн грн у порівнянні з попереднім роком. Така тенденція була зумовлена змінами в податковому законодавстві, що забезпечили збільшення ефективності від справляння місцевих податків та зборів [5, с. 61].

Прийняття Податкового кодексу України стало суттєвим кроком вперед у процесі розвитку системи місцевого оподаткування в Україні. Однак діюча на сьогодні в країні система місцевих податків і зборів розвивається надто повільними темпами. Про це свідчить Податковий Кодекс України, який так довго розробляли і затверджували, однак і він є недосконалий. Система місцевих податків і зборів має багато недоліків, серед яких найсуттєвішими є такі [6]:

- незначна фіскальна роль місцевих податків і зборів;
- вузький перелік цих податків і зборів в порівнянні з іншими країнами;
- відсутність у органів місцевого самоврядування права самостійно запроваджувати власні податки і збори на своїй території;
- низька зацікавленість місцевих органів влади додатково залучати кошти від справляння місцевих податків і зборів;
- відсутність взаємозалежності між рівнем суспільних послуг, які надаються на певній території, із податковими зусиллями населення;
- нерозвиненість податків, які відображають політику місцевих органів влади (екологічні податки, плата за певні послуги місцевих органів влади).

Місцеве оподаткування поки що не виконує ні фіскальної, ні регулюючої функції, а є другорядним відносно державного оподаткування. Саме тому вітчизняна система місцевого оподаткування потребує подальшого розвитку в контексті зміцнення фінансових основ органів місцевого самоврядування.

Для перспективного розвитку системи місцевого оподаткування в Україні можна запропонувати дотримання таких критеріїв [7, с. 32]:

1. Ефективність – прибуток повинен перевищувати витрати на адміністрування місцевих податків та зборів. Майже всі місцеві податки і збори впливають на розвиток підприємництва. Так, якщо податки будуть надто високими – це призведе до скорочення підприємницької діяльності. Найбільш ефективними є податки, коли від них складно ухилитися. Так, податок на нерухомість вважається дійовим, оскільки власники практично не можуть ухилитися від сплати цього податку.

2. Справедливість – тобто за однакових обставин на платників податків має накладатися однаковий місцевий податок та формування відповідального ставлення платників до виконання своїх податкових зобов'язань.

3. Користування благами – значна частина місцевих податків йде на надання комунальних послуг. Щоб задовольнявся критерій справедливості, згідно з принципом користування благами, з обох платників податків повинні стягуватися однакові податки, за умови отримання однакової вигоди від комунальних послуг.

4. Прив'язаність податків до місцевих видатків – місцеві податки чітко пов'язані з видатками місцевої влади. Адже місцева влада звітує за використання податкових надходжень перед платниками.

5. Гнучкість – місцева податкова система повинна заохочувати до активізації підприємницької діяльності та гнучко реагувати на зміни у фіскальній та інфляційній політиці держави.

Висновки

Узагальнюючи результати дослідження, можна дійти висновку, що сучасний стан системи місцевого оподаткування і надалі зазнає змін шляхом реалізації податкової реформи, вирішення на законодавчому рівні проблем удосконалення системи місцевого оподаткування та зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів. Насамперед, на систему місцевих податків і зборів покладено два завдання: перше – забезпечення фінансовими ресурсами потреби органів місцевого самоврядування, друге – служити інструментом місцевої соціально-економічної політики, спрямованої на виконання завдань збалансованості економіки та розвитку регіонів. Існування місцевих податків і зборів відповідає інтересам територіальних громад, від імені яких діють органи місцевого самоврядування, оскільки такі платежі є виключно їх фінансовою базою. Зважаючи на це, метою введення місцевих податків і зборів є забезпечення місцевих органів влади коштами, що перебувають у їх самостійному розпорядженні і концентруються у відповідних бюджетах. Неефективність системи місцевого оподаткування пов'язана з недосконалою системою адміністрування податків. Саме унаслідок цієї проблеми місцеві бюджети недоотримують значні кошти.

Надійне джерело дохідної частини місцевих бюджетів буде створене тільки за умови пошуку шляхів збільшення платників податків та розширення бази оподаткування, а також зменшення адміністрування податків та створення ефективного податкового контролю. Дотримання цих вимог є необхідним для побудови міцної, стабільної системи місцевого оподаткування в Україні, яка не тільки сприятиме ефективній реалізації соціально-економічної політики, але й забезпечить фінансову стійкість регіонів.

Список використаних джерел

1. Стаття 268. Туристичний збір Податковий кодекс України ст. 268-1 від 01.01.2017 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 17.03.2017).
2. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за січень – червень 2016 року / [В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, А. Ю. Рудик та ін.] ; ІБСУД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. — К., 2016. — 80 с.
3. Сошка, Н. В. Суперечності та перспективи розвитку системи місцевого оподаткування в Україні [Електронний ресурс] / Н. В. Сошка // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=78> (дата звернення: 17.03.2017).
4. Надьон, Г. О. Перспективи розвитку системи місцевого оподаткування в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду / Г. О. Надьон, М. С. Харківський // Часопис економічних реформ. — 2010. — № 3. — С. 28–33.